

OPEN BRIEF

aan Prof. Dr H. H. KUYPER door Prof. Dr K. SCHILDER.

Kampen, Juli 1936.

Den Hooggeleerden Heer
Prof. Dr H. H. Kuyper,
Bloemendaal.

Hooggeachte Professor Kuyper,

Met een gevoel van onlust, en toch vastbesloten, hoop ik, in wat hieronder volgt, te antwoorden op Uw „Open antwoord aan Prof. Dr K. Schilder“, opgenomen in „De Heraut“, nos 3048, 3049, 3050 (21, 28 Juni, 5 Juli 1936).

Mijn onlustgevoel is, geloof ik, verklaarbaar uit de omstandigheid, dat ik wederom op kwesties in zal moeten gaan, die de moeite van het bespreken alleen daarom waard zijn, dat zijgen kwade gevolgen hebben kan; voorts uit het feit, dat U, geheel onnoodig, nieuwe elementen in geding brengt, die ons, ondanks de inleiding van Uw door mij reeds eerder beantwoorde aanvalsestijkel, al verder in de „persoonlijke“ sfeer brengen en die de aandacht van de zaken naar de personen leiden; en eindelijk uit de overweging, dat U — door het laten voorbijgaan van enkele weken — Uw laatste opmerkingen aan mijn adres net precies tegen dien tijd publiceert, waarin U in „De Heraut“ een periode van vijftien zijt ingegaan, vanwege vakantie. Ik zal derhalve niet hebben te rekenen op een spoedig corrigeren van nieuwe onjuistheden Uwerzijds; en zulks niettegenstaande het feit, dat ik, zeer opzettelijk, indertijd mijn antwoord aan U in mijn voorgaanden „Open Brief“ dadelijk in één keer heb afgedaan, toen reeds met de bedoeling — die ik beleefdheidshalve niet wilde uitspreken — U de gelegenheid te geven, nog vóór het verspreken van Uw blad deze aangelegenheid uit de wereld te helpen. Uw enkele weken van zwijgen en moeds de verdeling van Uw hieronder op te nemen „open antwoord“ over drie nummers, hebben nu mijn stille hoop verijdeld. Welke stille hoop? Dat U den goede practisch zoudt willen dienen, door vóór Uw vakantie de laatste misverstanden haastig op te ruimen, in een gesprek mogelijk te maken.

Toch ben ik vastbesloten tot antwoord. Naar mijn meening moeten onaangename persoonlijke geschillen uit den weg; ze moeten uit den particulieren weg, als zij daarop zich voordeden; en uit den publieken weg, als men ze daarop gebracht heeft. Dit laatste is in Uw geval, zonder eenige noodzaak, geschied. De toezienende schare — die door Uw in het geding brengen van geheel nieuwe elementen den kring van haar belangstelling — dezen keer zeg ik helaas — mer verbreed heeft gezien — heeft nu recht op contrôle, en ze eenmaal door U in veel, dat eerst verborgen was gebleven, nadrukkelijk betrokken werd.

Ik geef dit antwoord wederom per „open brief“ in één keer; uit respect voor mijn lezers geef ik deze copie over als bijblad; opdat men niet klage, dat ik de gewone ruimte verbruik voor een brief, dien ik zelf feitelijk aan a tot z voor mijn meelevende lezers overbodig en grootendeels vervelend acht, maar die door Uw verzoeking van het geschil weer onvermijdelijk werd, ook naar hij afmattend wordt. Dat ik antwoord op een tijdschrift, waarin U het niet zult doen, spijt me wel; maar het ligt niet aan mij.

Ter zake dan.

Uw „Open antwoord“ vangt aldus aan:

Hooggeachte Collega,

Als toevoegsel aan De Reformatie hebt ge 29 Mei een brief aan mij gepubliceerd als antwoord op hetgeen ik 21 Mei in De Heraut schreef. Ge duidt het mij niet euvel, dat ik niet terstond u antwoorde, waar andere arbeid, die mij in mijn tijd in beslag nam en ik, om u te antwoorden, niet rustig had na te gaan, wat door u en mij vroeger was besproken.

„Niet euvel duiden“? Laat me zonder meer dit opmerken: indien U, niet na mijn voorgaanden „Open brief“, doch vóór Uw eigen daarin afgewezen artikel, zorgvuldig hadt nagegaan, wat over en weer geschreven was, zou Uw aanval van enkele weken geleden grootendeels in de pen gebleven zijn.

We lezen U verder:

Voordat ik echter antwoord op hetgeen door u is aangevoerd om u te verdedigen, wil ik eerst uit den weg ruimen een gevoel, dat reeds lang een gespannen verhouding tusschen u en mij in het leven heeft geroepen en waarop ge in uw laatste woord zinspeelt.

Voordat dus de reeds bestaande publieke geschillen worden weggenomen, brengt U hier een nieuw punt in geding. We luisteren:

Ge schrijft dat het mijn plicht was geweest enkele zeer grove en onwars beschuldigingen, die door mij in De Heraut op 7 April en 21 April (1935) gepubliceerd waren en door U met opgave van redenen in De Ref. van 26 April en 3 Mei te worden opgenomen, of te herroepen, of tegen uwe verdediging te handhaven, of deze althans ter kennis van mijn lezers te brengen. Ge hadt dien eisch niet alleen publiek, maar ook in particuliere correspondentie indirect aan een Haarlemsch predikant, die met mij in verbinding stond, en rechtstreeks aan mij op 15 Augustus 1935, voorgehouden, maar ik had daaraan niet voldaan.

„Opgenomen“ zal wel moeten zijn; „afgewezen“. Mag ik hieraan toevoegen, dat mijn publiek uitgesproken verlangen, dat U tegenover de onjuiste beweringen van Uw blad mijn gedocumenteerde tegenspraak aan Uw lezers doorgeven zoudt, dadelijk (vóór de opening der correspondentie over een particulier gesprek) aanbaar gemaakt is in het openbaar, in hetzelfde nummer, waarin ik die tegenspraak vermeldde? (26 April, 3 Mei 1935). Als dat door U gedaan was, dan

was heel die omhaal van nu — ruim een jaar later — volkomen overbodig geweest. Thans schrijft U:

Een dergelijke publieke aanklacht nu mag ik niet langer onweersproken laten, omdat ze mijn goeden naam en eer aantast en hoeden aanleiding heeft gegeven tot een lasterlijk gerucht.

De aanklacht mag niet onweersproken blijven, zegt U. Maar in werkelijkheid weerspreekt U ze in het geheel niet. Geen wonder ook: de feiten zijn duidelijk genoeg; ze zijn niet te weerspreken. Uw tegenspraak keert zich dan ook niet tegen deze publieke klacht, doch tegen persoonlijke geruchten. En daarmee betreedt U een terrein, dat beter uit de openbare discussie gebleven ware. Of gelooft U ook niet, dat ik heele bladen zou kunnen vullen over „geruchten“? Nog onlangs vernam ik veel fraais.

Intusschen, U wilt dien kant op, en ik zal U zoover het onvermijdelijk is, ook op dit zijpad volgen. U hebt het oog op een „lasterlijk gerucht“.

dat, naar van verschillende zijden mij gemeld wordt, door heel het land verspreid wordt, n.l. dat ik in een particulier onderhoud met den door U bedoelden predikant, Ds Boeijsinga van Haarlem, zou verklaard hebben, dat ik ongelijk had en onwaarheid had geschreven, maar dit niet publiek erkennen wilde, omdat mijn positie en leeftijd mij dit niet toestonden.

Ik heb, hoewel deze lasterpraat mij reeds lang geleden meegedeeld werd en ik daarvoor ook particulier met U gecorrespondeerd heb, hierover dusver geswogen, omdat ik zulke persoonlijke quaesties liever niet publiek bespreek. Uw schrijven dwingt me thans echter om deze zaak ook publiek te behandelen.

Laat mij hierop dit slechts antwoorden:

a. dat door mij — gelijk ik U reeds duidelijk heb geschreven — aan enkele correspondenten de brieven zelve, die tusschen Ds Boeijsinga en mij ter zake gewisseld zijn, ter inzage zijn gegeven;

b. dat dit de beste manier is, om „lasterlijke geruchten af te snijden“;

c. dat de desbetreffende brief van Ds Boeijsinga, dd. 6 Mei 1935, door mij met zijn toestemming in a g worden gepubliceerd, evenals een naderhand door hem gegeven verduidelijking, die alle misverstand afsnijdt;

d. dat ik evenwel — om geen meerdere moeite te maken — deze heele zaak laat rusten, omdat we beter werk te doen hebben dan gesprekken onder vier oogen, waarbij geen getuige aanwezig was, in de krant te gaan behandelen;

e. dat evenwel ten onrechte door U geschreven wordt, dat mijn schrijven U „dwingt“, „om deze zaak ook publiek te behandelen“; immers, ik rept over deze aangelegenheid in mijn voorgaanden „Open Brief“ geen woord, dan alleen voorzover mijn reeds lang publiek uitgesproken verlangen, dat U n.l. publieke onjuistheden publiek rectificeren zoudt, daarin ter sprake is gekomen. Al het andere liet ik in mijn voorgaanden „Open Brief“ opzettelijk buiten bespreking; ik oordeelde, dat de omvang der dingen, waarover onder ons geschil van meening naar buiten kwam, al groot genoeg was, en betreur het dan ook, dat U dien omvang hebt vergroot. Niet mijn schrijven dwong, maar Uw eigen keuze drong U daartoe.

Tot mijn verwondering ontsnapt daarna het volgende aan Uw pen:

Wanneer ge schrijft van zeer grove en onwars beschuldigingen door mij in De Heraut gepubliceerd, dan geeft dit uw lezers den indruk alsof ik deze beschuldigingen tegen U zou hebben ingebracht en geweigerd zou hebben ze te herroepen. Voor een dergelijk misverstand hadt ge uw lezers moeten bewaren.

Professor Kuyper, Uw geheugen schiet hier te kort. Had ik mijn lezers voor misverstand moeten bewaren? Pardon, dit kan ik U verwijten, maar U mij niet. Want ik heb in dien miserabelen lentetijd van 1935, dien ik wel nimmer vergeten zal, in die onzalige periode toen de strijd in een guerilla begon te onttaarden, alles, wat U tegen mij inbracht (althans voorzover het royaalweg mijn naam noemde, zinspelingen laat ik daar) letterlijk en geheel overgenomen. U deelt dit niet.

En dan vervolgens: U, Prof. Kuyper, hebt, zegt U, niet ZELF gehandeld, beschuldigingen inbrengende? We zullen nog eens een kleine bloemlezing maken, hoe vermoedend het ook is (er komt toch een eind aan de zaak, als men maar volhoudt). U hebt geschreven, dat de critiek (en dat sloeg zeer duidelijk vooral op mij) „gebruik maakt van het wapen der verdachtmaking“; U hebt in de inleiding van Uw gast Dr J. W. Marmelstein, dat nog eens bevestigd; toen Dr Marmelstein in Uw blad gastvrijheid vroeg om te beweren, dat ik een „poging“ van hem „doodzweeg“, noemde U die klacht „niet onbillijk“, hoewel ze door mij met feitenvermelding als onjuist kon worden afgewezen, en U van heel die zaak niets afweten kon; U hebt voorts het negende gebod erbij gehaald; gesproken van „uitvluchten“; en alles is uitgelopen op een tirade, waarin U verklaarde, „van eenige verdere polemiek met Prof. Schilder over deze Calvinsheden (te) moeten afzien, wanneer hij zich niet houdt aan den eisch van goede persmanieren“ (zie Uw door mij in „De Reformatie“ van 12 en 26 April 1935 overgenomen artikelen). En nog wel wat meer.

En nu, na ruim een jaar, zegt U, dat U geen beschuldigingen hebt ingebracht? Waar blijft toch de „geladenheid“ van onze gesprekken bij zooveel „gelatenheid“? Kan een broederlijke verhouding ooit niet-ernstig zijn, d.w.z. ernstig in objectieven zin?

We vervolgen de lectuur:

Het ging over hetgeen Dr van Lonkhuyzen geschreven had van Prof. Wencelius, wiens Calvinisme hij zeer verdacht noemde, omdat deze aan een Kwakerscollege docent was.

Het spijt me, maar dit is niet geheel juist; niet Dr J. van Lonkhuyzen, maar Dr H. Beets had in dien geest

geschreven. Men weet, dat Dr Beets overigens dat Calvinistencongres c.a. nog al welgezind was. Derhalve is het niet juist, als U vervolgt:

Door U werd dit bericht overgenomen om daarmee de Calvinsheden te Parijs te bestrijden. Daartegen kwam ik op, omdat ik Prof. Wencelius, toen hij het Calvinistencongres in Amsterdam bezocht, persoonlijk heb leeren kennen.

Het eenige, wat ik in het door U bedoelde Reformatie-nummer (8 Maart 1935) opmerkte, was dit:

„In Parijs wordt dus voortgezet voor een deel), wat in Amsterdam begonnen is. Overigens hebben wij reeds maanden geleden enkele dingen over deze herdenking gezegd“.

Dat is alles. Ik zeide dit in Maart, doorgevende wat in een Amerikaansch blad door Dr van Lonkhuyzen onder verwijzing naar Dr Beets werd opgemerkt. Dat U op dat ééne geval van Prof. Wencelius zoo nadrukkelijk afgekomen is, en de volksaandacht, nadat U den betroukenswaardig persoon had ontmoet, vooral op dezen éénen man hebt gevestigd, dat was één der symptomen van die opkomende guerilla-voering, die den strijd over publieke zaken tot groote schade van het gereformeerde leven heeft afgeleid op zijpaden.

Op zoo'n zijpad is dan gebeurd, wat ik dadelijk — twee mijlen met U meegaande — aan mijn lezers doorgeef, en wat U thans nog eens aldus onder woorden brengt:

In De Heraut publiceerde ik een brief van Prof. Wencelius, waarin hij verklaarde van harte in te stemmen met de Westminster Confessie, die wel de meest scherp geformuleerde Confessie van de Gereformeerde Kerken is. Bovendien bleek uit dien brief, dat het bedoelde college zijn docenten volkomen vrij liet in hun overtuiging en onderwijs. Van die vrijheid maakte Prof. Wencelius gebruik om, waar bij onderwijs in de Fransche taal en letterkunde gaf, zijn leerlingen met Calvin's geschriften en denkbeelden bekend te maken.

Dit alles heb ik dadelijk doorgegeven in „De Reformatie“ van 12 April 1935. Het spijt me, dat U in Uw volgende opmerkingen de feiten niet geheel in goede orde reconstrueert. U schrijft:

Al kon ik, zooals ik schreef, wel begrijpen, dat zijn positie aan dit Kwakerscollege een reden was geweest om zijn Calvinisme verdacht te verklaren, na dezen oprechten en eerlijken brief behoorde deze verdachtverklaring teruggenomen te worden. Ik achtte dit Christenplicht. In steen van aan dien eisch te voldoen, hebt ge toen in den Openbaren brief aan mij gericht, verschillende argumenten aangevoerd om deze verdachtverklaring van Dr van Lonkhuyzen te handhaven als wel gerechtvaardigd.

Waarom is hier de reconstructie der feiten niet geheel historiegetroou? Hierom: volgens Uw bewering van daareven hebt U reeds vóór mijn „Open Brief“ (let op het woordje „toen“) geschreven, „wel te kunnen begrijpen, dat zijn (d.w.z. Prof. Wencelius) positie aan een Kwakerscollege een reden was geweest, om zijn Calvinisme verdacht te verklaren“. Maar dat is een vergissing. Mijn „Open Brief“ van 1935 is opgenomen in „De Reformatie“ van 12 April 1935; één week daarvoor had U den brief van Prof. Wencelius gepubliceerd (dien wij van a tot z overnamen, 12 April), en in Uw Heraut-artikel, dat Prof. Wencelius' brief doorgeef, staat met geen woord, zooals U thans beweert, dat U „wel kondt begrijpen“, en wat daar verder volgt. Den zoeten druppel, dien U thans in den bitteren beker zegt gemengd te hebben, was er toch heusch niet in. De beker was onvermengd; zoowel toen hij (met voorbijgang van Dr Beets) door U aan Dr van Lonkhuyzen gereikt werd, als toen hij in het slotzinnetje met den meesten nadruk mij zelf werd voorgezet. En ik vind het eigenlijk diep beschamend, dat wij in dezen tijd zulke zaken nog eens moeten napluizen. Maar waar U de zaaks-geschiedenis tot persoons-geschiedenis hebt gemaakt in de pers, kan het niet anders. U moet, na ruim een jaar, de door U afgeschoten pijlen niet minder scherp noemen, dan ze geweest zijn.

We gaan verder:

In De Heraut heb ik kort die argumenten aan mijne lezers meegedeeld en aangetoond, waarom ze onjuist waren.

Deze „korte“ (al te korte) „mededeeling“ van mijn argumenten door U heb ik in „De Reformatie“ van 26 April 1935 in haar geheel opgenomen en in het nummer van 3 Mei 1935 (artikel „Blijven bij het punt!“) betoogd, dat U het probleem hadt verschoven; het probleem was niet, of Prof. W. calvinist was, doch of ik het wapen der verdachtmaking had gekozen teneinde te kunnen strijden tegen wat mij de zoon van het Calvinistische denken leek te verduisteren. Het probleem was, voor wat mij betreft, niet de subjectieve oprechtheid van A of B of C, doch het samengaan van gereformeerd en niet-gereformeerd in wederzijdse gereformeerd-verklaring van elkander. Men leze maar eens mijn artikel van 3 Mei 1935 na.

Het is mij dan ook een raadsel, hoe U de bespreking van dit punt kunt afdoen met de volgende volzinnen:

Van grove en onwars beschuldigingen tegen U was dus geen sprake. Ik heb uw argumenten meegedeeld. En eenige reden om te verklaren, dat ik herriept wat ik geschreven had, was er voor mij niet.

Het lijstje van „grove en onwars beschuldigingen“ heb ik zooveel — verkort — weergegeven. En toch is er „geen sprake“ van? Als dit niet is een onwillekeurig retoucheeren van eigen woorden, wat is het dan? Een eenvoudige ontkenning van een feitelijke beschuldiging is geen herroeping ervan. Onze christelijke „geladenheid“ zoekt andere wegen.

Laat ons vervolgen:

Hierbij kwam nu als tweede incident, dat Dr Marmelstein, die ook Prof. Wencelius had leeren kennen, mij verzocht een schrijven in De Heraut op te nemen, waarin hij evenzeer een

1) „Voor een deel“; niet te verwaarloozen beperking.